

EY BÜTÜN DERTLERİMİZİN TABİBİ OLAN AŞK (Mesnevî'nin Yirmi Üçüncü Beytinin Şerhi)

Bekir ÇINAR*

Özet

Mevlânâ'nın Mesnevî'si Türk edebiyatı, sanatı ve kültür hayatı üzerinde en çok tesiri olan, daha doğrusu Türk irfanını şekillendiren bir eserdir. Mesnevî şerhleri nitelik bakımından farklılıklar arz eder. Zira Mesnevî'nin tamamına yapılan şerhlerin yanında birinci cildine, seçilen bir kısma ve ilk on sekiz beytine yazılan şerhler vardır. Mesnevî'nin, çeşitli yüzyıllarda otuzdan fazla şerhi yapılmakla birlikte Mesnevî'nin tamamı günümüze kadar yedi defa şerh edilmiştir. Bu çalışmamızda, birçok Mesnevî şerhlerini inceleyerek, Mesnevî'nin yirmi üçüncü beytini klasik şerhler ve yakın dönemde yapılan şerhler ışığında şerh edeceğiz. Klasik şârihlerin şerhleri açıklanarak ve kısmen özetlenerek verilmiş; daha sonra bu bilgiler yakın dönem şerhleri ile birlikte değerlendirilmiştir. Klasik dönem şârihlerinden Şem'i, Ankaravî, Bursevî, Murad Molla, Şifâyî, Sabûhî Ahmed Dede; yakın dönem şârihlerinden ise Tahirü'l-Mevlevî, Ahmed Avni Konuk ve Abdülbaki Gölpınarlı şerhleri incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Klasik ve yakın dönem şerhleri birlikte değerlendirildiğinde, ilk on sekiz beyitte ney metaforu üzerinden konuşan Mevlânâ, yirmi üçüncü beyitte sembole gerek duymaksızın kendisi konuşmaktadır. Mevlânâ, aşkı bütün dertlerimizin devası olan bir tabip olarak görmektedir. Buradaki aşka olan hitapta aslında Mevlânâ hem kendi dertlerinden aşk yoluyla bütün dertlerinden nasıl kurtulduğunu hem de okuyucusunun dertlerinden nasıl kurtulacağını açıklamaktadır. Mevlânâ bu beyitte aşkın, bedenî ahlaki ve ruhani hastalıklar için hem bir maharetli doktor hem de uygun deva olduğunu bildirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk edebiyatı, Mevlânâ, Mesnevî, şerh, şârih

O LOVE, THE HEALER OF ALL OUR SORROWS

(A Commentary on the Twenty-Third Couplet of the Mesnevi)

Abstract

Mevlana's Mesnevi is one of the most influential works shaping Turkish literature, art, and intellectual culture; indeed, it stands as a foundational text of Turkish spiritual wisdom. Commentaries on the Mesnevi vary in scope, method, and interpretive purpose. In addition to commentaries on the entire work, there are commentaries on the first volume, selected parts, and the first eighteen couplets. Although more than thirty commentaries have been produced across the centuries, the entire Mesnevi has been commented on seven times to date. This study examines a broad range of classical and modern commentaries in order to offer an exegetical analysis of the twenty-third couplet. The commentaries of classical commentators are explained and partially summarized; then, this information is evaluated together with commentaries from recent times. Commentaries by classical commentators such as Şem'i, Ankaravi, Bursevi, Murad Molla, Şifayi, and Sabuhi Ahmed Dede, and by recent commentators such as Tahirü'l-Mevlevi, Ahmed Avni Konuk, and Abdülbaki Gölpınarlı have been examined and evaluated. When considered together, these commentaries reveal that while Mevlânâ speaks through the metaphor of the ney in the opening eighteen couplets, he speaks directly and without symbolic mediation in the twenty-third couplet. In

* Prof. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, eposta: bcinar67@gmail.com ORCID: 0000-0002-5365-4839

Gönderilme Tarihi: 6 Ekim 2025

Kabul Tarihi: 25 Kasım 2025

Yayımlanma Tarihi: 28 Aralık 2025

this couplet, Mevlânâ portrays love as a physician capable of healing every malady. His address to love articulates both his own deliverance from suffering through the transformative power of love and the path by which the reader may likewise find relief. Here, love is depicted as both a masterful healer and a remedy suited to physical, moral, and spiritual illnesses.

Keywords: Classical Turkish literature, Mevlana, Mesnevi, commentary, commentator

شاد باش ای عشق خوش سودای ما

ای طبیب جمله علتهای ما

Şâd bâş ey 'ışk-ı hoş sevdâ-yı mâ

Ey tabîb-i cümle illethâ-yı mâ

Mesnevî'nin yirmi üçüncü beytinin açıklamasına geçmeden önce Mevlânâ'nın Mesnevî'si ve Mesnevî şerhleri hakkında kısaca bilgi vermek istiyoruz. İnsanın en uzun yolculuğu, kendi iç yolculuğudur. Mevlânâ ve Mesnevî'si, böyle bir manevî arayışı olan gönüllere sunulmuş ilâhî bir armağandır. (Okuyucu: 2006) Mevlânâ'nın Mesnevî'si Türk edebiyatı, sanatı ve kültür hayatı üzerinde en çok tesiri olan, daha doğrusu Türk irfanını şekillendiren bir eserdir. Bu sebeptendir ki, "Mevlânâ sıfatıyla zikredilen yüzlerce kişi arasından kopup gelen bu sıfat, sırf Mevlânâ'ya özgü bir hâle gelmiş, yüzlerce mesnevî içinden gelen mesnevî adı da sadece onun eserine alem olmuştur" (Avşar, 2007:59). Bu istisnai durumun sebeplerinin en başında, Mesnevî'nin "*magz-ı Kur'an*" (Kur'an'ın özü) olarak kabul görmesidir. Bu özelliğiyle Mesnevî, bir şiirden ziyade bir tefsir gibi asırlarca sevilerek okunmuş, ondaki hikmet ve sırları daha iyi anlamak için çeşitli yüzyıllarda otuzdan fazla şerhi yapılmıştır (Çınar 2009: 39). Mesnevî şerhleri nitelik bakımından farklılıklar arz eder. Zira Mesnevî'nin tamamına yapılan şerhlerin yanında birinci cildine, seçilen bir kısmına ve ilk on sekiz beytine yazılan şerhler de vardır (Özdemir 2016: 473).

Mesnevî'nin, çeşitli yüzyıllarda otuzdan fazla şerhi yapılmakla birlikte tamamı günümüze kadar yedi defa şerh edilmiştir. Bu şerhler şunlardır:

"Şem'î Dede (ö. 1596'dan sonra), Ankaravî İsmail Rusûhî Dede (ö. 1631), Şifâyî Mehmed Dede (ö. 1671), Şeyh Murad-ı Buhârî (ö. 1848), Ahmed Avni Konuk (ö. 1938), Tâhirü'l-Mevlevî (ö. 1951), Abdülbâki Gölpınarlı (ö. 1982), (Çınar, 2023: 2). Ancak yukarıda belirtilen şerhlerden Derviş Mehmed Şifâyî'nin Mesnevî Şerhi'ni hazırlayan Özdemir (2016: 9), Şifâyî'nin, Mesnevî'nin iki cildini şerh ettiğini ve bu konuda kaynaklarda bilgi eksikliği olduğunu belirtmektedir. Aynı araştırmacı "Birçok kaynakta Dervîş Muhammed Şifâyî, *Mesnevî*'nin altı cildini şerh eden şârihler arasında sayılmaktadır. Kaynaklarda Süleymaniye Kütüphanesinde bulunduğu söylenen eser, Ali Temizel'in de belirttiği gibi sadece *Mesnevî*'nin ilk iki cildinin şerhinden mürekkeptir. Eğer diğer ciltlerin şerhi varsa bile bu ciltler gün ışığına çıkarılıncaya kadar *Mesnevî Şerhi*'nin iki cildi kapsadığı bilinmelidir." demektedir (Özdemir 2009: 493; Çınar, 2023: 2).

Bu çalışmamızda, birçok Mesnevî şerhlerini inceleyerek, Mesnevî'nin yirmi üçüncü beytini klasik şerhler ve yakın dönemde yapılan şerhler ışığında şerh

edeceğiz. Klasik şârihlerin şerhleri açıklanarak ve kısmen özetlenerek verilecek; daha sonra bu bilgiler yakın dönem şerhleri ile birlikte değerlendirilecektir.

Mesnevî'nin temel fikri, asıl vatanından ayrılan insanın, ayrılık acısını okuyucuya kavratmaktır. Mesnevî'nin yirmi üçüncü beytinin nüshalarda özgün hâli şöyledir:

*Şâd bâş ey 'ışk-ı hoş sevdâ-yı mâ
Ey tabîb-i cümle illethâ-yı mâ*

"Ey sevdası güzel aşkımız, sevin! / Tabibi sensin tüm dertlerimizin!" (Avşar, 2011: 123).

Klasik şerhlerde yirmi üçüncü beytin şerhi, aşağıdaki şekildedir:

Şem'î, *Şerh-i Mesnevî* sinde (Dağlar, 2009: 223) aşka hitap ederek aşkı bütün dertlerin tabibi olarak görmektedir:

"Sevinçli ve mutlu ol ey bizim hoş sevdalı ve zarif edalıaşkımız. Ey bizim bütün hastalıklarımızın tabibi" şeklinde aşka hitap edilmektedir. Şem'î'ye göre aşk, bizim bütün dertlerimizin tabibi olup, kendi zatında sevinçli ve hoştur. İlâhi aşk, nefsin hastalıklarını yok etmektedir zira ruhani tabiptir. Hz. Mevlânâ, şâd baş mısraıyla bildirir ki, âşıkların en büyük arzusu, Allah'ın ebedi cemali sebebiyle her an sevinçli ve mutludur. Çünkü en yüce ve en son maksatlarına erişmişlerdir. Şem'î, bu beytin şerhini diğer beyitlere göre muhtasar bir şekilde yapmıştır.

İsmâîl Rusûhî-yi Ankaravî, *Şerh-i Mesnevî Ankaravî* (Tanyıldız, 2010: 242-245) adlı eserinde aşkı, bütün cismani ve ruhani hastalıkların tabibi olarak görmüştür.

"Ey bizim aşk-ı hoş sevdamız, ey bizim bütün hastalıklarımızın dermanında tabip ve maharetli olan sevdası çok olan aşkımız şâd ol" diyerek, aşkı bütün hastalıkların tabibi olarak nitelendirmektedir. Aşkın, bütün dertlerin dermanı oluşunu ise şöyle açıklamaktadır: Hastalık ve dertler ikiye ayrılır. Cismani ve ruhani. Aşk, bu iki kısma dahi tabîb-i Rahmanîdir. Hazret-i Nebî'nin "el-beredetü re'su külli dâ'in" (mide, her derdin başıdır) hadisince cismanî hastalıklar yeme içmeden hâsıl olur. Âşık olan kimse ise yeme içmeden kaydından kurtularak perhizkâr olur. "El himyetü re'su devâvîn" (Perhiz her devanın başıdır.) mefhumunca aşk, cismani dertlerin de devasıdır. Zira beden, aşk ile zinde kalarak hayat bulur. Nitekim Züleyha, her üzüntüsünde Yusuf'u görse sıhhat bulur, gamlı olduğunda Yusuf'u ansa sevinçli olur, zayıf hâlinde görse veya ansa bedenine kuvvet gelirdi. Âşık, maşuku gördüğünde hayatın güzellikleri onda son bulmaz. Çünkü o hâl, âşıkların en güzel hâlidir ve bütün müştakların hayatta en büyük eğlencesidir. Onların görünüşünde elem izleri görünse de onların mutlu hayatlarına zıt değildir. Cismani elemeler, ruhani nimetlere karşılık gelmez. Mâşuk, âşıklarda bela gördüğü zaman, onu kendi nefesine alır ve âşıkların nefisleri mahcubun vehme kapıldığı durumun tersinedir. Aşk, ruhani hastalıkların da tabibidir. "Hubbu'd-dunyâ re'su külli hatî'etin" (Dünya sevgisi, bütün hataların başıdır.) Hadisi gereğince, âşık olanda dünya sevgisi bulunmaz. Ayrıca kibirle iman bir yerde olmaz. Bu yüzden ey bizim hoş sevdalı ve latif tarzlı aşkımız, şâd ve mesrûr ol.

Yukarıda görüldüğü üzere Ankaravî, aşkı bütün cismani ve ruhani dertlerin tabibi olarak görmektedir. Bedenî hastalıklar, yeme içmeden meydana gelir. Âşık olan

kişi yeme içmeden kesilir, dünya bağlarından ve dertlerinden kurtulur. Ruhani hastalıklar ise, âşık olan kişide dünya sevgisi, kibir kalmayacağından ve bütün dertlerinden kurtulduğundan aşk, maharetli bir tabip hüviyetindedir.

Bursevî, *Rûhu'l Mesnevî*'sinde (Güleç 2004:143-145), beytin açıklamasına, "illet" kelimesinin anlamını vererek başlamış ve hastalığı illet olarak nitelemiştir. Zira illet, insanın içine işlemesiyle zayıflığa düşürür ve dengesini bozar. Bu illetten kastedilen beden hastalığı değil; iç hastalığı olup yaratılışa ve mizacına göre, şehvet ve nefse nazaran arzu ve heveslerdir. Bu arzu ve isteklerin hepsi alçak ve aşağılık sıfatlardır. Ancak yedi aşağılık sıfat cehennemin yedi kapısına karşılık gelir. Bu sıfatlar, *şüphe, kibir, riya, öfke, haset, mal ve makam sevgisi*dir. Birinci mısradaki Mevlânâ, "*Şâd ol ey bizim bezm-i hoş sevdalı aşkımız*" hitabıyla, aşka gam yüzü görme, yüzün daima gülsün ve sevdan artıp eksilmesin demektedir. Mevlânâ'nın bu hitabı aşkadır. Ancak nefsin aşk-şâd olması ve hoş sevda olması mümkün değildir. Bu sıfat, gerçekte âşıkındır. Yani âşık daima aşk ile şad ve hoş sevdadır. Zira aşka düşen kimsede, gam ve masiva derdi kalmaz; aşk sevdasıyla insanın hâli güzel olur. Geçim derdi gibi hoş olamayan maddi bağlardan kurtulur. Bu yüzden mahşer derdi bile hatırına gelmez, korkusuz ve endişesiz gezer. Zira Sâib, bir şiirinde mealen "*Sevdalı gönül mahşer günündeki endişeyi niçin merak etsin? Viran olmuş köy için sel endişesi yoktur.*" demektedir. İkinci mısradaki ise, Mevlânâ, "Ey bizim batını dertlerimizin ve kalp hastalıklarımızın tabibi olan aşk!" şeklinde hitap etmektedir. Bu hitapla anlaşılıyor ki aşk, bizim kalp hastalıklarımızı dengeye ulaştırmak için tedavi ettiği gibi, insanın gönlünün istikametine yön vererek Hakk'a teveccühüne mâni olan durumu değiştirir ve dönüştürür. Bu ikisi arasında fark vardır. Tıbbın tedavisinde şifa, şüphelidir ancak; aşka göre kesindir. Zira aşk, bir ateşin cevheridir ki, masiva yakıcı ve azap vericidir. Kendi derdi masivaya meyletmektir ve aşk öyle bir derttir ki, derman kabul etmez ve tedavisi ilaç değildir. Onun için aşk derdine müptela olanlar, akıl derdine müptela olanlara ilaç verirler. Bunun zıttı mümkün değildir. Bursevî, bu açıklamalarından sonra aşağıdaki şiiri örnek vermektedir:

*Yanıma gelse ilacıyla tabib
Tatlıdır aşk velî kim ki anı
Başka bir derd olur ilâcı anın
Tatmadıysa hâline acı anın*

Bursevî, bu beytin şerhinde insanın bedenî hastalıklara gark eden *şüphe, kibir, riya, öfke, haset, mal ve makam sevgisinin* ancak aşk ile yok olacağını, âşıkın masivadan kurtulacağını, hatta mahşer derdinin bile kalmayacağını; böylece aşkın, hem her derdin devası olduğunu belirtmektedir.

Murad Molla, *Hülasatü's-Şürûh* adlı eserinde (Öksüz, 2008: 115), Sevinçli ol ey bizim hakkımızda isteği güzel olan aşkımız! Âşıkın, mâşuk hakkında meyli Cenâb-ı Hakk'a erişmektir. Ey aşk, bizim bütün dertlerimize sen maharetli bir tabipsin. Muhabbet, bütün kalp hastalıklarının şifasıdır. İkinci mısradaki davet eden söylenmese de aşktır.

Murad Molla, âşıkın meylinin Cenab-ı Hakk'a erişmek olduğundan aşkı bütün dertlerin devası ve tabibi olarak görmektedir.

Dervîş Muhammed Şifâyî, *Mesnevî Şerhi* (Özdemir 2016: 91) adlı eserinde, “Şâd ol ey bizim hoş sevda olan aşkımız. Hoş sevda demek onun tahsil-i fikrinde olmak hoştur.” demektir. Ey bizim bütün dertlerimizin tabibi olan aşkımız, şâd ol. Aşk bütün dertlere tabip olunca hırs derdine de ilaç gibi olur.

Dervîş Muhammed, dert olarak hırsı görmekte ve aşkı, hırs derdine ilaç olarak nitelemektedir.

Sabûhî Ahmed Dede, *İhtirâyât-ı Sabûhî* adlı eserinde (Algül, 2007: 63), şâd ol ey bizim hoş sevda olan aşkımız hitabı ile “şâd ol ey İlahi aşkımız ki bizi bütün hastalıklardan kurtardın.” demektir. Ey bizim bütün hastalıklarımızın tabibi olan aşkımız şâd ol. Aşk, bir Rabbânî neşedir ki önce ateş zerresi gibi salikin kalbinde zuhur eder. Buna hatır-ı Rabbânî ve ilk sebep derler ve salikin kalbinden yok olmaz. Belki her saat artar. Saliki nefis, heves, masiva sevgisi gibi hastalıklarından temizler. Dünya meşgalelerini ve kesret bağını yavaş yavaş yok eder; ta ki yuvasından, bedeninden ve canından bütünüyle bağını keser.

Sabûhî Ahmed Dede aşkı, İlahi aşk olarak açıklayıp, bu aşkın saliki nefis, heves ve masiva sevgisi gibi bütün hastalıkları bedeninden temizleyen bir tabip olarak görmektedir.

Yakın dönem şerhleri olarak kabul edebileceğimiz şerhlerde, yirmi üçüncü beyit şu şekildedir:

Ahmet Avni Konuk (2006: 91), *Mesnevî-i Şerîf Şerhi I* adlı eserinde beyti şöyle şerh etmektedir:

“Âferin! Ey bizim latîf, fâideli olan aşkımız; Ey bizim bütün illetlerimizin hekimi!”

Konuk, bu beytin şerhine “şâd-baş” kelimesinin manasını vererek başlamıştır ve kelimeyi aferin, maşallah manasında tahsin kelimesi hoş, latîf ve güzel olarak yorumlamıştır. “Sevdâ” kelimesinin birçok anlamı olmakla birlikte bu beyitte fayda anlamındadır. “Tabip” ise, sanatta ve ilimde mahir ve üstat olan kimseye denir. Tabip, daha sonra hastalıkların tedavisinde mahir olan kimse için kullanılmıştır. Yani “Ey bizim, fâideli olan aşkımız! Ey bizim bütün nefsanî illetlerimizin tedavisinde hâzık (mahir) olan doktorumuz, aferin sana.”

Konuk, şerhinde diğer şerhlerden farklı olarak “şâd-baş” kelimesini “aferin”, “maşallah” şeklinde açıklamıştır. Ayrıca “sevda” kelimesini de birçok anlamının yanında “faydalı” anlamında kullanmıştır.

Tâhirü'l-Mevlevî (1975: 78), *Şerh-i Mesnevî*'sinde, beyti şu şekilde şerh etmektedir:

“Ey kasdı yahut faydası hoş olan ve bütün illetlerimizin hekimi aşk, şâd ol.”

Mevlânâ bu beyitte aşkın, ahlaki ve ruhani hastalıklar için hem bir tabîb-i hâzık (maharetli doktor) hem de devâ-yı muvâfık (uygun deva) olduğunu bildirmektedir.

Takip eden yirmi dördüncü beyitte ise, aşkın insanın bütün ayıplarını temizleyen, Eflatun¹ ve Calinus² olduğu belirtilmiştir.

Gölpınarlı (1973: 47), *Mesnevî ve Şerhi I* adlı eserinde, beyitte hırstan, benlikten kurtulmanın, gerçek aşkla mümkün olacağını belirtmektedir.

Yukarıda klasik ve yakın dönem şerhleri birlikte değerlendirildiğinde, ilk on sekiz beyitte ney metaforu üzerinden konuşan Mevlânâ, bu beyitte sembole gerek duymaksızın kendisi konuşmaktadır. Artık Mevlânâ perdesiz konuşmaktadır (Avşar 2011: 123).

Mevlânâ'ya göre aşk, "bir varlık sebebi, hayatın mayası, özü ve esasıdır. Aşk hamları pişiren, kırıkları onaran bir kutsal iksirdir. Mesnevî'nin onuncu beytinde Mevlânâ aşk ile ilgili şöyle demektedir:

Âteş-i aşkestki ender ney fütâd
Cuşiş-i aşkest ki ender mey fütâd (1/10)

(Ney sesindeki kor da aşktan / meydeki coşkunkluk da!)” (Okuyucu 2006: 229).

Klasik şiirde aşk, genellikle mum sembolü üzerinden anlatılır. Bu sembolde mum bedeni, ip ömrü, ateşi ise aşkı, mumun yanarak dökülmesi pişmanlık gözyaşını temsil eder. Mumun ateşi nasıl ki mumun ipi ve maddesini nasıl yok ederse, aşk da insanda bedenî unsurları yok eder. Bedenî bağlarından kurtulan insan, ruh cevheri ile kalır. Bu durumda aşk, âşıkı bedenî hastalıklarından kurtaran ve ruha kendi kimliğini hatırlatan bir rol üstlenmiş olur. Ruh, beden yükünden ve dünya bağından kurtulunca bu âleme ait olmadığını, ruh âlemine ait olduğunu anlamaktadır. (bkz. Avşar, 2011: 131).

Doğrudan aşka hitap eden Mevlânâ, “*Ey bizim hoş sevdalı aşkımız sevin, şâd ol.*” diyerek; aşka sevinmesini, mutlu olmasını istemektedir. Zira “*sen bizim bütün beden ve ruh dertlerimizin tabibisin.*” demektedir. Mevlânâ, aşkı bütün dertlerimizin devası olan bir tabip olarak görmektedir. Buradaki aşka olan hitapta aslında Mevlânâ, hem kendi dertlerinden aşk yoluyla nasıl kurtulduğunu hem de okuyucusunun dertlerinden nasıl kurtulacağını açıklamaktadır. “Mevlânâ, Şems ile karşılaşmadan önce büyük bir ilim adamı, iyi bir fakihdir. Deha düzeyindeki zekâsıyla helak ve mahvoluş derecesinde sürekli okumaktadır. Şems’in tedavisi altına girdiği süreçte dahi okumaya devam etmiştir. Ancak Şems, ona okumayı yasaklamıştır (Avşar, 2011: 130). Medrese hocası olan Mevlânâ'nın, ilmini artırarak daha çok insanlara hitap edebilmek, etkili konuşabilmek için sürekli okuma hırsı Şemse göre, ona gurur vermektedir. Mevlânâ'nın, Şems ile tanıştıktan sonra ilim erbabı sıfatı, irfan erbabına; fakih sıfatı da mutasavvıf sıfatına dönüşmüştür. Belki de Mevlânâ'nın Mesnevî'sinin asırlarca zevk ve şevkle okunmasının sebebi Şems'in, Mevlânâ'nın gönlüne saldırdığı aşk ateşi sayesinde.

¹ Eflatun, Yunan filozoflarından Sokrat'ın talebesi, Aristo'nun hocası olup hikmet-i işrak erbabındandır. Akıl ve zekâ sembolü olarak bilinir. M.Ö. 430'da doğmuş, 347'de ölmüştür.

² Calinos, M.S. 131 senesinde Bergama'da doğmuş 220 tarihinde ölmüş, Bukrat'tan sonra hekimliğin mucidi sayılmıştır. Tıbbın sembolü olarak bilinmektedir.

Bu sebeple Mevlânâ, “hoş” sıfatını kanaatimizce hem aşk için hem de sevdâ için sihr-i helal yaparak kullanmıştır. Şem’î “hoş” sıfatını, “*Ey bizim hoş sevdalı ve sevimli edalı aşkımız.*” şeklinde yorumlarken; Ankaravî, “*Ey bizim aşk-ı hoş sevdamız ve sevdası çok olan aşkımız.*” şeklinde açıklamış; “*Ey bizim hoş sevdalı ve latif tarzlı aşkımız şad ve mutlu ol.*” diyerek, aşka şad ve mesrur olmasını tavsiye etmektedir. Aşk, kendi zatında sevinçli ve hoştur. İlahi aşk, nefsin hastalıklarını yok etmektedir. Aşkın en büyük arzusu, Allah’ın Cemali sebebiyle her an sevinçli ve mutludur. Çünkü en büyük arzusuna kavuşmuştur. Bursevî de, “hoş” kelimesini aşkın sıfatı olarak görmüştür. Zira âşık, aşk ile şad ve hoş sevdadır.

İkinci mısradâ Mevlânâ, aşkı bütün dertlere derman olan maharetli bir tabip olarak nitelendirmektedir. Aşkın tabip olarak görülmesi, insanın hem bedenini hem ruhunu sağlığa kavuşturması sebebiyledir. Aslında aşkın kendisi bir dert olmasına rağmen, bu beyitte tabip olarak nitelendirilmesi çok ilginçtir. Bunun sebebi, cismani dertlerimizin tabibi olması aşkın, bedenî hastalıklar olarak nitelendirilen *şüphe, kibir, riya, öfke, haset mal ve makam sevgisinden* uzaklaştırması sebebiyledir. Aşk bütün dertlere tabip olunca, hırs, nefis, heves ve masiva derdine de ilaç gibi olur. Aşk, âşık olan kişide bu hastalıkları yok eder. Yani âşık masivadan kurtararak, ondaki mahşer derdini bile ortadan kaldırır. Böylece aşk, insanı kalp hastalıklarından kurtarıp dengeye ulaştırmak için tedavi ettiği gibi; gönlünün istikametine yön vererek, Allah’a olan teveccühüne mâni olan durumu değiştirir. İlahî aşk, nefsin bütün hastalıklarını yok eder. “*Dünya sevgisi bütün hastalıkların başıdır.*” mealindeki Hadis-i Şerif’te belirtildiği üzere aşk, âşıkta dünya sevgisini yok ettiği ve âşıkı yeme, içme gibi bedenî hastalıklardan uzaklaştırdığı için hem bedenî hem ruhani tabiptir. Aşk, bir ateşin cevheridir. Masiva ise, yakıcı ve azap vericidir. İlahi aşk, dervîşi bu yakıcı ateşten kurtararak gerçek hüviyetine kavuşturur. Kalbî yönelişleri Hakk’a olan dervîş, gönlüne salınan aşk ile Cemâl-i Mutlak sevdasıyla şad ve mesrur olur. Muhabbet, bütün kalp hastalıklarının şifasıdır. Bu sebeple Mevlânâ’ya göre aşk, insanın ahlaki ve ruhani hastalıkları için hem maharetli bir doktor hem de uygun bir devadır. Hatta bu tabipler, yirmi dördüncü beyitte açıklandığı üzere, bedenî hastalıklar için Calinus, ruhani hastalıklar için Eflatun gibidir.

Aslında Mevlânâ, bazı beyitlerinde “aşkın beşer diline tercümesi imkânsız olduğunu belirtmektedir. Ona göre aşk, yine aşk ile tarif edilebilir. Aşk, âşığa Hakk’ın sırlarını gösteren bir pusuladır. Akıl, aşkı açıklamakta balçığa saplanan merkep gibi çaresiz kalır. Aşkı, ancak aşk açıklayabilir. Ben aşk hakkında ne söylersem söyleyeyim aşka ulaştığımda söylediğimin yetersizliğini görür, utanırım.” (Okuyucu 2006: 230) demektedir.

Yunus Emre’nin aşkın ne olduğu ve ondan mahrum kalanın neden mahrum kaldığını şu nefis mısralarla ebedileştirmiştir (Okuyucu 2006: 229):

*İşidin ey yarenler ışk bir güneşe benzer
Aşkı olmayan gönül misali taşâ benzer
Taş gönülden ne biter dilinde ağu tüter
Nice yumşak söylese sözü savaşa benzer*

Kısaca Mevlânâ'ya göre aşk, bir ateştir. Âşıka çeşitli çileler, belalar ve ıstıraplar çektirerek onu olgunlaştırır. Âşıkın olgunlaşması bu ateşte yanmasına bağlıdır. Kâinatta aşksız bir şey yoktur. Her şey, her şeye âşıktır. Bu karşılıklı hasret hem âşık hem mâşuk için de geçerlidir. Her kim ki âşık ise o, aynı zamanda mâşuktur. Çünkü âşık ve mâşuk birbirinden ayrılmaz. “*Susamışlar suyu talep etseler de suyun talebi ettiği de susamışlardır.*”

Mevlânâ'nın şu sözüyle beytin şerhini bitirelim. Zira, “Sükût sırrın narasıdır.”

Kaynakça

- Âbidin Paşa (1324). *Tercüme ve Şerh-i Mesnevî-i Şerîf*. İstanbul: Kütüphanê-i İrfân.
- Âbidin Paşa. (2007). *Mesnevî Şerhi (Cilt 1)*. (Sadeleştiren: Mehmet Sait Karaçorlu). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Algül, A. (2007). *Sabûhî Ahmed Dede, Hayatı, Eserleri ve “İhtiyârât-ı Sabûhî” Adlı Eseri (1-100. Varak)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Avşar, Z. (2011). *Aşk Meclisi Mesnevî'ye Yeniden Uyanmak*. Kün Yayıncılık: Yozgat.
- Avşar, Z. (2017). *Mesnevî Mevlânâ Celaleddin Rûmî (Cilt 1)*. Kayseri: İncir Yayıncılık.
- Avşar, Z.-Zeybek, B. (2023). Türkçe Mesnevî Şerhlerine Umumî Bir Bakış. Z. Avşar, M. Özdemir, & A. Uçar (Dü.) içinde, *Mesnevî'nin Türkçe Şerhleri*. Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.
- Ayverdi, İ. (2024). *Kubbealtı Lugatı*. (lugatim.com E.T: 10.10.2024).
- Bursevî, İ. H. (2012). *Mesnevî'nin Ruhu*. (S. Ak, Dü.) İstanbul: Büyüyenay Yayınları.
- Can, Şefik (1997). *Mevlânâ Hayatı Şahsiyeti Fikirleri*. İstanbul: Ötüken Yay.,
- Çınar, B. (2009). Ahmed Avni Konuk'un Mesnevî-i Şerîf Şerhi'nin İlk 18 Beytindeki Şerh Usûlü. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. Volume 4/6 Fall 2009.
- Çınar, B. (2023). Ahmed Avni Konuk'un Mesnevî-i Şerîf Şerhi, *Mesnevî'nin Türkçe ŞerhlerHz. Mevlâna'nın 750. Vuslat Yıl Dönümü Anısına*. Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.
- Dağlar, A. (2009). *Şem'i Şem'ullâh Şerh-i Mesnevî (I. Cilt) (İnceleme-Tenkitli Metin Sözlük)*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Demirel, Ş. (2005). Şeyh Rızâeddin Remzî er-Rifâî'nin Tasavvuf Dergisindeki Mesnevî Şerhi. *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*. VI (14), 591-630.

- Devellioğlu, F. (1999). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Eraydın, S. (1994). *Tasavvuf ve Tarikatlar*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- Gölpınarlı, A. (1973). *Mesnevî ve Şerhi*. C. 1, İstanbul: ME Basımevi.
- Güleç, İ. (2003). "Türk Edebiyatında Mevlânâ'nın Mesnevî'sinin Tercüme ve Şerhleri" *Journal of Turkish Studies Türklük Bilgisi Araştırmaları*. hzl., Zehra Toska, 27/II.
- Güleç, İ. (2006). *Mesnevî Şerhi Rûhü'l Mesnevî İsmail Hakkı Bursevî*. İstanbul: İnsan Yay.
- Hacı Pîrî. (ty). *İntihâb-ı Şerh-i Mesnevî*. İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi Halet Efendi Mülhak Numara 26.
- Hakîm, A. (2019). *Ebedî Yolculuk Râh-ı Kadîm I/II*. İstanbul: Sûfî Gelenek Ajans Basım Yayım.
- Koçoğlu, T. (2014). *Nakşî Şeyhi Ebussuûd El-Kayserî Şerh-i Mesnevî*. Kayseri: Laçın Yayınları.
- Koner, M. M. (2005). *Mesnevî'nin Özü*. Konya: Tablet Kitabevi Yayınları.
- Konuk, A. A. (2006). *Mevlânâ Celâleddîn Rûmî Mesnevî-i Şerîf Şerhi I Tercüme ve Şerh*. hzl. Selçuk Eraydın Mustafa Tahralı, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 3. Basım.
- Kuntman, O. (1972). *Mevlânâ Mesnevî (Cilt Birinci Kitap)*. İstanbul: Yörük Matbaası.
- Okuyucu, C. (2006). *Mesnevî'den Hikmet ve Hikâyelerle Mevlânâ Konuşuyor*. İstanbul: Bilge Yayınları.
- Öksüz, Z. (2008). *Hülâsâtü's-Şürûh Adlı Mesnevî Şerhinin 1-107 Varaklarının Günümüz Harflerine Aktarılması ve İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdemir, M. (2016 a). Mesnevî'nin Türkçe Şerhleri. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 11(20), 461-502.
- Özdemir, M. (2016 b). *Derviş Muhammed Şifâyî Mesnevî Şerhi*. İstanbul: Doğu Kütüphanesi Yayınları.
- Rifâî, K. (2015). *Şerhli Mesnevî-i Şerîf*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.
- Sarı Abdullah, E. (tarihsiz). *Cevâhir-i Bevâhir-i Mesnevî*. (ET: 03 05, 2025) <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/items/39297034-0bdf-4cff-b5c1-a66677eac2dc>)
- Seyyid Muhammed Ali. *Mesnevî-yi Ma'nevî Şerhi*. Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar 2780 Numara.

- Şafak, Y. (2003). Son Mesnevî Şârihlerinden Ahmed Avni Konuk'un Mevlânâ'nın Eserlerine Fikirlerine Dair Mektubu. *İlmî Araştırmalar*. İstanbul: S.16.
- Tâhirü'l-Mevlevî (1971). *Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî Mesnevî Tercüme ve Şerh*. İstanbul: Ahmed Said Matbaası.
- Tahirü'l-Mevlevî. (1975). *Mesnevî Şerhi (Cilt 1)*. İstanbul: Şamil Yayınları.
- Tanyıldız, A. (2010). *İsmâîl Rusûhî-yi Ankaravî Şerh-i Mesnevî (Mecmû'atü'l-Letâyif ve Matmûratu'l-Ma'ârif) (1. Cilt) (İnceleme-Metin-Sözlük)*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tek, A. (2014). *Hazret-i Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî ve Mesnevî-i Şerif-İlk On Sekiz Beyit Şerhi*. Bursa: Bursa Akademi. Tek, A. (2008). Süleyman Uludağ ile Mesnevî Dersleri.
- Top, H. H. (2019). *Mesnevî-i Ma'nevî Şerhi (Cilt 1-12)*. Konya: Rûmî Yayınları.
- Tunalı, İ. (1971). *Sanat Ontolojisi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Türkçe Sözlük* (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkmen, E. (2007). *Mevlânâ Mesnevî'sinin Evrenselliği*. İstanbul: Nüve Kültür Merkezi Yayınları.
- Yılmaz, H. K. (2008). *Dinle Neyden*. İstanbul: Erkam Yayınları.